

om hva det er lurt å gjøre, forutsatt at man ønsker å oppnå et bestemt mål. For at regelen om at man ikke skal lyve, skal kunne regnes som en moralregel, må den gjelde ubetinget. Kant bruker uttrykket «kategorisk imperativ» om krav som gjelder ubetinget av hvilke mål man vil oppnå. Kant mener at humanitetsformuleringen og universalitetsformuleringen gjelder helt ubetinget.

17.11 Styrker og svakheter ved den kantianske pliktetikken

På samme måte som for utilitarismen er det vanskelig å si noe nøytralt og balansert om styrker og svakheter ved den kantianske pliktetikken. Når én person ser et aspekt ved en etisk teori som en styrke, kan en annen se det samme aspektet som en svakhet.

Som vi har vært inne på tidligere, må vi skille mellom Kants standpunkter til konkrete etiske spørsmål og den kantianske etiske tradisjonen. Det er fullt mulig å ha ulike vurderinger av disse. Man kan for eksempel finne vektige argumenter mot Kants syn på dyrs moralske status. Samtidig kan man mene at Kants overordnede etiske systematikk gir verdifulle innsikter.

Mange mener at det er en styrke ved pliktetiske teorier at de tar høyde for at det kan finnes gyldige etiske prinsipper som ikke har noe å gjøre med en handlings konsekvenser. Det kan for eksempel ses som en styrke ved kantiansk etikk at den ikke tillater å krenke friheten til en enkeltperson, bare fordi dette fører til større lykke for flertallet. Som vi har vært inne på tidligere, er det mer komplisert for en utilitarist å forholde seg til denne typen tilfeller.

Noen kantianske resonnementer kan nok virke litt kunstige. Selv om vi kan være enige i at det i hvert fall ofte er galt å lyve, virker det rart at grunnen er helt uavhengig av de negative konsekvensene av løgn. Det er også et pussig trekk ved Kants teori at plikt har en så mye viktigere rolle enn følelser for den moralske verdien til en handling. Hva ville du satt mest pris på? En venn som kommer og besøker deg på sykehuset fordi hun liker deg, og derfor har glede av å glede deg, eller en venn som kommer på besøk fordi hun gjennom bruk av fornuften har kommet frem til at hun har en moralsk plikt til å gjøre det? Det er i hvert fall ikke åpenbart at Kants teori kan ta høyde for verdien av den første vennens motiv. (For diskusjon av eksemplet, se Stocker, 1977 og Baron, 1984.)

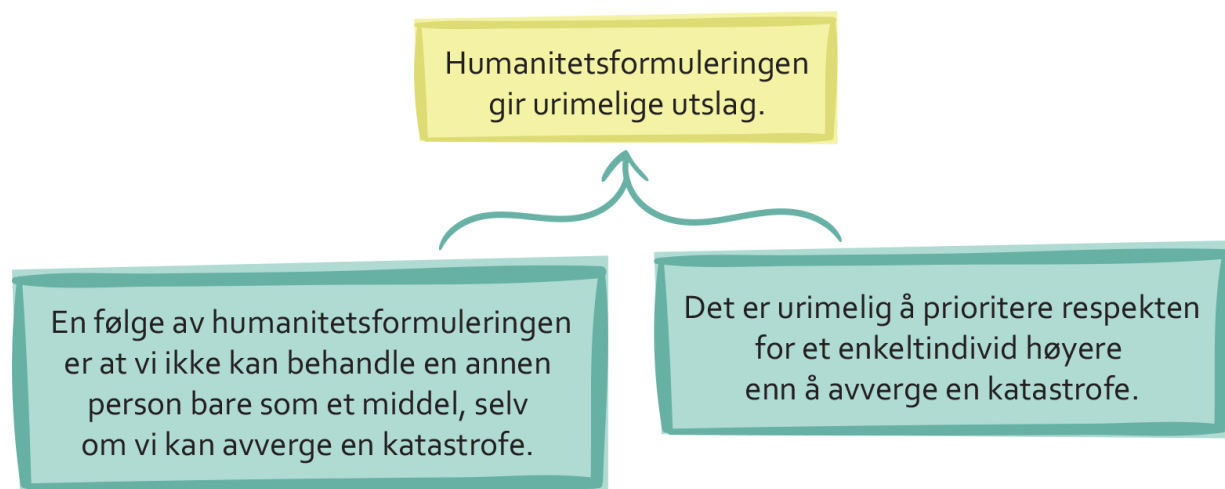

Diagram 49. Et motargument mot humanitetsformuleringen handler om at den prioriterer respekten for enkeltindivider urimelig høyt.

Det er også en mulig innvending mot Kants etikk at det virker urimelig at det kategoriske imperativ forbyr oss å veie ulike interesser mot hverandre. Humanitetsformuleringen sier at vi ikke kan bruke mennesker bare som midler, og Kant ser ut til å mene at dette prinsippet gjelder uansett formål for handlingen. Men hvis